

2. Η στάσις

ζ) «Ἐπαρσις των χειρών»

Η ὅλη στάσις του ιεροψάλτου δέον να σημαίνει στάσιν προσευχῆς. Εκείνος ὅστις ὡς εκ τῆς εν τῷ ναῷ διακονίας του καλεῖται να υποβοηθήσῃ τον προσευχόμενον λαόν να επιτύχῃ ψυχικὴν ανάτασιν και συνομιλήσῃ με τον Κύριον των δυνάμεων, οἰκοθεν νοεῖται ὅτι πρέπει πρῶτος να δίδῃ το σύνθημα τῆς αφοσιώσεως εἰς το ἔργον τῆς προσευχῆς. Πρέπει πρῶτος ο ιεροψάλτης να προσεύχεται καθ' ἡν ὥραν ψάλλει. Να παρέχῃ τον εαυτὸν του πρότυπον προς μίμησιν εἰς τους πιστούς, «μετὰ πολλῆς κατανύξεως και θεαρέστου τρόπου» ὡς γράφει ο Βαλσαμών (Σύνταγμα Ρ-Π τ. 2ος σ. 479).

Βεβαίως εἶναι γνωστὸν πόσον δύσκολον εἶναι, ὅταν κανεὶς φέρῃ τὴν ευθύνην τῆς διευθύνσεως του χοροῦ, να συγκεντρωθῇ ἀπολύτως εἰς το ἔργον τῆς προσευχῆς και να παραδώσῃ τον εαυτὸν του καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν ἁγίαν ταύτην ἀπασχόλησιν. Συνήθως ἡ ἔγκαιρος των τόνων ἐξεύρεσις, ἡ συνεχῆς ετοιμότης προς ἐπιλογὴν των μελῶν, ἡ ευθύνη τῆς ἀρμονίας και τῆς ἐπιτυχούς ἐκτελέσεως των ὕμνων και τόσα ἄλλα με τα ὁποῖα εἶναι ἐπιφορτισμένος ο ιεροψάλτης, ἀπορροφούν τὴν προσοχὴν του εἰς το τεχνικὸν μέρος τῆς ἐκτελέσεως και δεν του ἐπιτρέπουν να μεταρσιωθῇ ὅσον θα ἔπρεπε και ὅσον ἀναμφιβόλως θα ἐπεθύμει και ο ἴδιος. Τούτο ἀποτελεῖ δεδομένον μειονέκτημα. Δεν το ἀγνοοῦμεν Δεν πρέπει να το παραβλέψωμεν.

Ὅμως με ολίγην καλὴν θέλησιν, ἀσκησιν ἐπὶ πλέον, και ποίαν τινὰ ἰκανότητα νομίζομεν ὅτι εἶναι δυνατόν να ρυθμισθῶν πως τα συναφῆ ταῦτα θέματα, ὥστε να παρασχεθῇ εἰς τον ιεροψάλτην ἡ δυνατότης διὰ το ἀνέβασμα τῆς ψυχῆς του προς τον ουρανόν. Και πρέπει να καταβληθῇ προσπάθεια προς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην. Δεν εἶναι νοητόν, εἶναι μάλλον ὀξύμωρον, το να διευκολύνωμεν τὴν προσευχὴν των ἄλλων, και ἡμεῖς να παραμένωμεν ἀμέτοχοι τῆς θείας ταύτης ευφροσύνης. Περιττόν να τονισθῇ ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην δεν θα εἶναι δυνατόν να ἐπιτύχῃ οὔτε εἰς το ἔργον του τούτο ο ιεροψάλτης. Δεν ἐμπνέεται ευκόλως ο πιστός ὅταν διακρίνη ψυχρότητα ἢ ἀσέβειαν εκ μέρους του ψάλτου. Το ζήτημα εἶναι σοβαρόν και πρέπει μετὰ τῆς δεούσης προσοχῆς να ἀντιμετωπισθῇ, και μετὰ τῆς ἐπιβαλλομένης ευθύνης ἐναντι των ψυχῶν των ἀνθρώπων.

Πρέπει λοιπόν να κατορθώσῃ ο ιεροψάλτης να προσεύχεται καθ' ἡν ὥραν ψάλλει. Και ὄχι μόνον τούτο. Να δίδῃ και τὴν ἐντύπωσιν ὅτι προσεύχεται. Να ἐξωτερικεῖ δηλονότι ἐκεῖνο που εἰς το ἐσωτερικόν του συμβαίνει, δια να υποβοηθῇ με τον τρόπον αὐτὸν τον ἐκκλησιαζόμενον λαόν. Δεν θα ἦτο π.χ. δύσκολον οὔτε δυσκατόρθωτον να δίδῃ πρῶτος αὐτός εἰς τους πιστούς το σύνθημα τῆς σταυροκοπήσεως, ποιῶν αὐτός πρῶτος το σημεῖον του σταυροῦ ὅπου δεῖ, ἰδιαίτατα ὁμως κατὰ το «Δόξα Πατρὶ...», κατὰ τὴν ἀναφορὰν των ὀνομάτων τῆς Ἀγ. Τριάδος, κατὰ τον Τρισάγιον ὕμνον, κατὰ τὴν ἀναφορὰν του ὀνόματος τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, του τιμωμένου ἁγίου κλπ. Οἱ πιστοί, ἔχοντες προσηλωμένον το βλέμμα ἐπὶ του ψάλλοντος, θα τον μιμηθῶν εἰς τὴν τοιαύτην εὐλαβὴ ἐκδήλωσιν και διὰ του τρόπου αὐτοῦ θα παρασχεθῇ εἰς τούτους μία ἐπὶ πλέον ευκαιρία διὰ να συμμετάσχουν ἐνεργώτερον εἰς τὴν Λατρείαν. Θα ἀνυψωθῇ ἐξ ἄλλου εἰς τὴν συνείδησιν αὐτῶν ο ιεροψάλτης, διότι θα παρέχῃ τὴν εἰκόνα του συμμετέχοντος ἐνσυνείδητος εἰς τὴν Λατρείαν.

Ὅταν τούτο ἐπιτευχθῇ τότε θα ἦτο δυνατόν να ἀποβῇ ο ιεροψάλτης και ὁδηγός τρόπον τινά των πιστῶν εἰς τινὰς ευκαιρίας ἐκδηλώσεως αὐτῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς θείας Λατρείας, τὰς ὁποίας οἱ πολλοὶ ἀγνοοῦν, χωρὶς και να ἔχουν πρόχειρον τὴν δυνατότητα να τὰς διδαχθῶν. Συγκεκριμένως θα ἦτο λ.χ. δυνατόν ο ιεροψάλτης να δηλώνῃ δι' ἀπλῆς υποκλίσεως του τὰ σημεῖα ἐκεῖνα τῆς Θ. Λειτουργίας, καθ' ἃ ἐνδείκνυται ἀπλὴ υπόκλισις ὡς π.χ. ὅταν ο ιερεὺς μας θυμιά ἢ ζιτῆ συγχώρησιν ἀπὸ τον λαόν, ἢ ἐκφωνῇ το «Εἰρήνη πάσι» κλπ. Επίσης εἰς ὠρισμένας στιγμὰς εἰς ἃς ἐπιτρέπεται να καθῆσθαι τις, θα ἠδύνατο να ἀποβῇ ὁδηγός των πιστῶν ο καλός ιεροψάλτης ἐφ' ὅσον δεν ψάλλῃ, πρῶτος ἐκεῖνος καθήμενος, δίδων οὕτω το σύνθημα και τὴν εἰδοποίησιν εἰς τους πιστούς, οἵτινες πολλάκις κάθηνται ὅταν δεν πρέπει και μένουσιν ὄρθιοι πάλιν ὅταν δεν ὑπάρχει λόγος. Οἰκοθεν νοεῖται ὅτι πρέπει να ἐκλείψῃ παντελῶς το λυπηρόν φαινόμενον ψαλτῶν θεωμένων να κάθηνται εἰς ἱερωτάτας τῆς Θ. Λειτουργίας στιγμὰς, καθ' ἃς ἅπαντες δέον μετὰ περισσῆς εὐλαβείας να ἴστανται ὡς π.χ. κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν του Ευαγγελίου, κατὰ τὴν Εἴσοδον κλπ. Στιγμαὶ καθ' ἃς δύναται ο ιεροψάλτης να κάθηται εἶναι ἡ τῆς ἀναγνώσεως του Ἀποστολικοῦ ἀναγνώσματος, τῆς ἐκφωνήσεως του κηρύγματος κ.α. Ἐπὶ πλέον δε οἱ πιστοὶ δύναται, ὡς γνωστὸν, να κάθηνται κατὰ τὰ Εἰρηνικά, τον Ἀπόστολον, τὰ Πληρωτικά κλπ. Ἀναγνωρίζομεν ὅτι τούτο εἶναι ἔργον κατ' ἐξοχὴν του ποιμένου τῆς ἐνορίας ἐφημερίου, ὅστις θα ἀναλάβῃ τὴν κατάλληλον ἐπὶ των θεμάτων τούτων διαφώτισιν των πιστῶν δια κηρυγμάτων, ομιλιῶν ἢ και διδασχῶν. Εἰς το ἔργον τούτου θα ἔλθουν ἀρωγοὶ οἱ ιεροψάλται και θα προσφέρουν ὅτι δύναται εἰς τον τομέα τούτον ἐπικουρικῶς και υποβοηθητικῶς.

Και την γονυκλισίαν ωσαύτως θα ηδύνατο να υποδεικνύη ο ιεροψάλτης, είτε κατά το «Σε υμνούμεν», είτε κατά την Είσοδον εν τη Θ.Λειτουργία των Προηγιασμένων, είτε εις πάσαν άλλην σχετικήν περίπτωσιν.

Ταύτα πάντα καλώς γινόμενα θα παρέχουν ως πρότυπον τον ιεροψάλτην εις τον λαόν. Ακόμη όμως θα βοηθούν και τον ίδιον εις το να προσεύχεται και να απολαμβάνη πρώτος αυτός των αγαθών αποτελεσμάτων της ασκήσεως της ιεράς του διακονίας. Επομένως η ωφέλεια θα είναι διττή: και διά τον λαόν και δια τον ιεροψάλτην. Και νομίζομεν ότι δεν είναι ευκαταφρόνητος, ούτε αμελητέα.

Το έργον του ιεροψάλτου -ετονίσαμεν εν τοις πρόσθεν- είναι μέγα. «Ο ιεροψάλτης έχει υψηλήν αποστολήν ως αντιπροσωπεύων τον λαόν ενώπιον του Θεού» υπεσημείου προς τους ιεροψάλτας της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών αοίδιμος ήδη Πρωθιεράρχης. (Βλ. Εκκλησίαν έτ. 1940 σ. 211). Ως εκ τούτου και η ευθύνη αυτών είναι τεραστία ως προς την αξίαν ανταπόκρισίν των έναντι της αποστολής ταύτης.